

Casamance, lluny de les platges de Dàkar

La imatge plàcida del Senegal que tenim gràcies al ral·li que acaba cada any en la seva capital, Dàkar, no és ni de bon tros la imatge real. Més al sud, la regió de Casamance mena una lluita contra el centralisme de les tribus del nord, que controlen el país.

El Cap d'Any, el viuen al Senegal esperant el brogit de les màquines del ral·li París-Dàkar. Però la imatge idíl·lica de les platges de la capital contrasta amb el ramadà de sang d'Algèria, els pillatges dels tuareg a Mali i la inestabilitat general de les fronteres amb Gàmbia, Mauritània o Guinea Bissau. De fet, els estats de l'extrem occidental de l'Àfrica concentren en aquests moments una vintena de conflictes, latents o emergents, i els analistes polítics ja han apuntat diverses vegades que aquesta regió podria balcanitzar-se.

El Senegal va aconseguir la independència el 1960 i va ser pioner en el desenvolupament del sistema polític modern als territoris de l'Àfrica d'influència francesa. El Partit Socialista hi governa ininterrompudament des de la descolonització i el seu president —i secretari general fins l'any 1996—, Abdou Diouf, ha aplicat mà dura a les tensions externes i internes del país, des que va ser nomenat cap de l'estat el 1981.

La relació entre ètnies i poder polític ha estat l'origen al Senegal, com en tants i tants punts del continent, dels principals conflictes interns. A la fi del segle passat, França va encabir dins una mateixa frontera els pobles de sabana del nord (wolof i tucoror) amb les ètnies de bosc (pehl, diola i manding) al sud del riu Gàmbia. A més, també és cosa de París la tria de Dàkar com a capital, pensant més en l'estratègica situació comercial de la ciutat que no pas en el fet que es trobés al bell mig del país wolof,

l'ètnia majoritària del Senegal. Però la conseqüència directa d'aquesta decisió "neutra" ha resultat amb el temps conflictiva. Els càrrecs decisoris de la nova administració senegalesa, durant i després de la dominació francesa, han restat en mans de les ètnies *centrals* (wolof) en detriment de les *perifèriques*. Enclavada a l'extrem sud

La regió de Casamance menystinguda pel nord combina sistemes polítics, econòmics, històrics, ètnics i religiosos propis.

i separada de la resta del país per una llenca de tres-cents quilòmetres que va de ponent a llevant —l'estat de Gàmbia—, la regió de Casamance només va ser concebuda en el nou Senegal com el graner del país i Dàkar va ignorar els seus particularismes.

Però la Casamance menystinguda pel nord combina sistemes polítics, econòmics, històrics, religiosos i ètnics propis. Les principals ètnies de la regió es reparteixen en els pehl (musulmans) a l'est, els manding (islamitzats) al centre i els diola (animistes i cristians) a la costa. Entre totes sumen 800.000 habi-

tants que viuen a banda i banda del riu que dona nom a la regió, principalment a la capital, Ziguinchor. La diversitat de tradicions no ha estat mai obstacle perquè les relacions interètniques hi hagin estat cordials, fins al punt que la població casamancesa s'ha unit contra l'oblit de l'administració de París-Dàkar. Per Casamance la independència de l'estat el 1960 tan sols va ser un canvi de dominació: abans exterior (francesa), ara interior (senegalesa). La regió va veure com ben aviat els llocs de decisió regionals eren coberts pels nordistes wolof, els quals van dedicar-se a repartir sense miraments les fèrtils terres del sud entre els seus. La ira de la població autòctona creix per la fugida dels beneficis de les noves explotacions de cacauet i cereals, la crisi de l'agricultura tradicional i, sobretot, pel sacrilegi que representa en la tradició animista la mercantilització de la terra dels avantpassats. S'ensorra la pagesia, la desocupació es dispara i els joves han d'anar-se'n del país ... o lluitar.

Dels mots a les armes. La intel·lectualitat sudista sorgida a redós dels ambients religiosos i acadèmics clama a principi dels vuitanta contra l'abandonament del nord. El referent de les guerrilles del PAIGC contra l'ocupant portuguès a la veïna Bissau va ser determinant perquè el 1981 renasqués l'històric Moviment de Forces Democràtiques de Casamance (MFDC). Les primeres manifestacions i atacs contra interessos militars tenen un efecte de sorpresa entre l'opinió

ROSANNA PUCHADES

pública senegalesa, que rep per primera vegada notícia d'un conflicte silenciats pels mitjans de comunicació del país. Els incipients passos de l'MFDC, que Dakar anomena "irredemptisme diola" per desacreditar el moviment, reben aviat el suport encobert de Gàmbia (el veí anglòfon del nord que va tastar la dominació senegalesa durant l'experiència de Senegàmbia, entre el 1981 i el 1989) i de Guinea Bissau (al sud, oficiosament favorable als rebels i oficialment partidària d'una autonomia casamancesa dins el Senegal), des d'on s'introdueixen els primers carregaments d'armes a la regió.

El pare August Diamacoune Senghor, durant aquests gairebé vint anys, ha estat el rostre visible de la rebel·lió casamancesa. Malgrat els arrestos domiciliaris al Centre Social Catòlic de Ziguinchor i l'exili, ha estat l'interlocutor clau del govern en els infructuosos acostaments entre Dakar i els rebels. Des del 1991, les promeses de descentralització i d'inversions, des del nord, i la interrupció de l'activitat armada, des del sud, no han arribat a bon port, sobretot per les constants violacions dels pactes

entre totes dues parts. Diamacoune Senghor, de seixanta-nou anys, té sobre seu fins a quatre peticions públiques d'alto el foc (una el 1992, dues el 1995 i la darrera, fa quinze dies), que han rebut sovint una resposta ambigua del govern.

Després de l'última escalada d'enfrontaments, durant l'estiu de l'any 1997, el representant europeu de l'MFDC, Mamadou Nkrumah Sane, va denunciar des de París la incongruència de les autoritats senegaleses, que convidaven els rebels

Dalt, el ral·li Paris-Dakar, al seu pas per Saint Louis. Les guerres han fet variar el recorregut de la cursa en més d'una ocasió.

De París-Dàkar a París-Granada?

Thierry Sabine, ànima indiscutible del ral·li més famós del món, segurament que va concebre fa vint anys una aventura que unís la capital francesa, París, amb l'Àfrica, sempre oblidada. Com a bon francès, l'Àfrica en què pensava coincidia mil·limètricament amb la francòfona. Pels antics dominis colonials, doncs, passarien les caravanes de camions, motos i cotxes cap a Dàkar, Senegal, l'alumne més aprofitat, segons París, del seu trosset particular de continent negre. Però Sabine no es va arribar a imaginar que la política maldestra del seu país durant la colonització i la descolonització de les terres africanes arribaria a posar en perill, algun dia, el seu somni.

Lluny de l'exageració, l'extrem nord-occidental de l'Àfrica, majoritàriament francòfon, i testimoni en primera persona del mític ral·li, viu una situació econòmica de fallida (la cursa representa el 20% del PNB de Mali), fet que afavoreix tota mena de tensions. El funcionament artificial d'estats ultracentralitzats sobre realitats històriques diverses, gràcies a la co-

lonització francesa, no permet ara com ara confiar en cap futur gaire esperançador. Ben altrament, els fets han demostrat que la regió té pendent de resoldre una qüestió clau: al cap de trenta-cinc anys, encara hi ha una crisi d'integració nacional a la majoria d'estats de la zona. El mateix París-Dàkar, amb dinou convocatòries, ja ha vist com països pels quals passava al principi s'han hagut de descartar per la situació conflictiva que s'hi vivia. La llista és llarga, però el fet més preocupant és que no sembla que s'hagi tancat: deixant de banda la tragèdia algeriana, el ral·li ha hagut de renunciar a recórrer terres de Líbia, del Níger i d'una part de Mali (arran de la revolta tuareg dels anys 90, que ha dut aquests països gairebé al col·lapse), el Txad (amb una guerra oberta entre el nord musulmà i el sud cristià), el Sàhara Occidental (a l'espera del referèndum)... Per sort, els quatre-cents cinquanta quilòmetres que separen les platges de Dàkar i Casamance no han obligat a canviar la fita del ral·li. Per ara. **A. B. / M. C.**

a negociar mentre perseguien dos dels interlocutors proposats pels casamancesos. Ni la mitjanceria de França o de Guinea Bissau han aconseguit fins ara treves duradores, tot i que, a les dues parts en conflicte, els interessa força aquesta possibilitat, tenint en compte que la Casamance, gràcies a la situació privilegiada i a una costa tinguda per una de les més boniques de l'Àfrica occidental, és el centre turístic del Senegal per excel·lència. L'activitat hotelera s'hi ha desenvolupat des de fa anys, sobretot entorn de la ciutat costanera de Cap Skirring, molt a prop de la frontera amb Guinea Bissau. El turisme ha esdevingut un objectiu de primer ordre per a totes dues parts, i ha estat la causa dels principals incidents bèl·lics a la regió. El primer cop d'efecte va ser el 1992: l'atac rebel a un poble de pescadors prop de Cap Skirring, amb un saldo de trenta-dos morts, va representar la

suspensió de les activitats turístiques durant un any. El segon, potser més important pel ressò que va tenir a França i a Europa, va ser la desaparició de quatre turistes francesos l'abril del 1995, presumptament en mans dels rebels. L'operació de l'exèrcit senegalès per a trobar els segrestats, amb més de tres mil efectius de reforç enviats des de les altres zones del país, va castigar durament les posicions de la guerrilla, però no va aconseguir de trobar els desapareguts. L'estratègia de l'MFDC contra l'explotació turística ha anat acompanyada, alhora, de declaracions (la darrera, l'agost de l'any passat) recomanant de no viatjar a Casamance perquè els turistes es poden convertir en "un blanc fàcil de l'exèrcit senegalès".

Però aquests últims mesos la balança es va inclinant. L'opinió pública senegalesa, tipa d'un estira-i-arronsa interminable, ha donat via

Abdou Diouf, president del Senegal. Vol aplicar una solució militar a la qüestió casamancesa.

lliure al president Diouf perquè apliqui una solució militar que posi fi a la qüestió casamancesa. El president sol ser taxatiu: "Com a home de diàleg, puc acceptar la negociació, però ningú no em podrà demanar de vendre el territori nacional, fer concessions en matèria d'integritat territorial". L'empenta del govern, amb el vist-i-plau de la població musulmana majoritària al país (95%), coincideix a més amb una greu crisi interna dins l'MFDC, que s'arrossega des de l'escissió del grup, el 1992, en dues faccions: el Front Nord, dirigit per Sidi Badji, i el Front Sud, per Diamacoune. Les desavinences entre els rebels van sorgir pel temor de les poblacions nord-orientals a perdre la identitat multicultural casamancesa en cas d'una possible victòria del Front Sud, predominantment diola, amb posicions polítiques i ètniques més intransigents.

Que el govern no hagi ni considerat les reivindicacions que van fer esclatar el conflicte ara fa vint anys presagia la perpetuació del descontentament casamancès i, per tant, la possibilitat de revifalles independentistes que s'aprofitin, aquests anys vinents, de la previsible decadència dels règims africans patrocinats per París. Cap a l'est, ja s'ha ensorrat el Zaire.

Albert Balanzà / Martí Crespo